

GENEL DEĞERLENDİRME

Makroekonomik göstergelerde denge sağlanarak, istikrarlı bir büyüme hızı yakalanmasını amaçlayan, sıkı para ve maliye politikaları ile desteklenen ekonomik programın kararlılıkla uygulanması, Avrupa Birliği süreci ve uluslararası piyasalarda yaşanan gelişmelerin de katkısıyla olumlu sonuçlar vermiştir. Bu çerçevede, 2005 yılı makro dengelerde önemli iyileşmelerin olduğu, yüksek bir büyüme hızının yakalandığı, enflasyon oranında önemli düşüş sağlandığı, para ve sermaye piyasalarında istikrarın sağlandığı bir yıl olarak tamamlanmıştır.

2005 yılında, kamu maliyesinde olumlu gelişmeler gözlenmeye devam etmiştir. Hazine'nin piyasaya yaptığı ödemelerin yeni borçlanma ile çevrilme oranının ve net dış borç stokunun azalması, borçlanmaların daha düşük faiz oranları ve daha uzun vadelerde gerçekleşiyor olması, kamu finansmanının yönetimi açısından rahatlık sağlamaktadır. İç borç kompozisyonunda Türk parası cinsinden değişken faizli Devlet İç Borçlanma Senetlerinin (DİBS) ağırlık kazanması ile Hazine'nin faiz riskine olan duyarlılığı bir ölçüde artmıştır. Döviz cinsinden ve dövize endekli DİBS'lerin payının düşmesi ise Hazine'nin kur riskine olan duyarlılığını azaltmıştır. 2006 yılında mali disiplinin sürdürülmesi ve faiz dışı fazla hedefinin tutturulması, finansal istikrarın kalıcılığı açısından önemini korumaktadır.

Hanehalkı yükümlülüklerinin toplam finansal varlıklarına oranının artan bir eğilim sergilediği görülmektedir. Özellikle kamunun dışlama etkisinin azalması nedeniyle açığa çıkan fonların, bankalarca konut kredisi ağırlıklı olmak üzere tüketici kredilerine yönlendirilmesiyle birlikte, hanehalkı borcu ve faiz ödemelerinde hızlı bir yükselme yaşanmıştır. Hanehalkının artan borçluluğu nedeniyle varlık fiyatlarında görülebilecek dalgalanmaların ortaya çıkartabileceği risklerin yakından takip edilmesi finansal istikrar açısından büyük önem taşımaktadır.

Gerçekleşen ekonomik büyüme ağırlıklı olarak verimlilik artışı kaynaklı olduğundan, istihdam üzerindeki etkileri sınırlı olmuştur. Bununla birlikte, 2005 yılında büyümenin esas olarak özel nihai mal talebi ve sermaye birikimi artışından kaynaklandığı göz önüne alındığında, ileriki dönemlerde büyümenin istihdam üzerinde olumlu etki yaratması beklenmektedir.

Düşen enflasyon ortamında kredi maliyetlerinin azalması, reel sektörde faaliyet gösteren firmaların kredi imkanlarını arttırmış ve yatırım harcamalarının artmasında önemli bir rol oynamıştır. Firmaların kârlılığının artış göstermesi ve mali bünyelerinin daha sağlam hale gelmesi, bankalara yansiyabilecek kredi riski açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, döviz geliri elde etmeyen ancak döviz kredisi kullanan firmaların yabancı para pozisyon açığı önemli bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle firmalarca kur riskinden korunma tekniklerinin, İzmir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası olanakları da dikkate alınarak etkin bir şekilde kullanılması önem arz etmektedir.

Yurt içi tasarrufların güçlü seyreden yatırım eğilimini karşılamada yetersiz kalması, hızlı büyümenin yaşandığı ekonomimizde, yüksek cari açık oluşumunu kaçınılmaz kılmaktadır. Söz konusu açığın sürdürülebilir olması ise sağlanan finansmanın niteliği ile doğrudan ilgilidir. 2005 yılında cari işlemler açığındaki artışın, büyük ölçüde uzun vadeli sermaye girişleri ve doğrudan yatırımlar ile finanse edilmesi olumlu olarak değerlendirilmektedir. Son dönemlerde Japonya, ABD ve Avrupa Merkez Bankası'nın faiz politikalarında değişim sürecine girmesiyle birlikte küresel faizlere ilişkin belirsizliğin artması, yükselen ekonomilerden bir miktar sermaye çıkışına neden olmuştur. Ancak, güçlenen makro ekonomik temeller, daha sağlam bir finans sistemi, sıkı para ve maliye politikası uygulamaları, dalgalı kur rejiminin şok emici işlevi, kısa vadeli dış borçların uluslararası rezervlere oranının düşmesi ve mevcut programın disiplinli bir şekilde uygulanıyor olması, söz konusu çıkışın ekonomimiz üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmektedir.

Türk finans sisteminin yüzde 87'sini oluşturan, dördü katılım bankası olmak üzere 51 bankanın faaliyet gösterdiği bankacılık sektöründe yabancı sermaye girişleri, 2005 yılından itibaren hızlanarak devam etmiştir. Kesinleşmiş hisse devirlerine göre 2005 yılında Türk

bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün yüzde 12,4'ünün yabancı ortaklara ait olduğu görülmektedir. Diğer yandan, yasal izin süreci henüz tamamlanmayan ancak, yabancılara satıldığı açıklanan bazı bankalardaki yabancı hisse payları da dahil edildiğinde söz konusu oran yüzde 16'nın üzerine çıkmaktadır.

2005 yılında bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğü artmış, Türk parası cinsinden varlık ve yükümlülüklerin payı yükselmiştir. Aktif yapısında krediler lehine artış devam etmekte olup, bu durum bankacılık sektörünün asli işlevine dönmeye başladığının bir göstergesidir.

Kredi hacmindeki belirgin büyüme sonucunda kredi riski artmakta ancak, senaryo analizlerinin de desteklediği gibi bankaların asgari sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermayeye sahip olmaları, ilerleyen dönemlerde kredi piyasasındaki genişlemenin devam edeceğine ilişkin olumlu beklentileri güçlendirmektedir. Bu çerçevede, bankaların kredi risk yönetimlerini geliştirmeye devam etmeleri gerektiği düşünülmektedir.

2005 yılında, tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranlarının düşmesinin esas olarak hızlı kredi genişlemesinden kaynaklandığı görülmektedir. Bununla birlikte, sektörün yüksek karşılıklandırma politikası izlemesi olumlu olarak değerlendirilmektedir. Basel II sürecine uyum çerçevesinde bankaların risk yönetimlerine gösterdikleri duyarlılıklarını daha da arttırmaları beklenmektedir. Diğer taraftan, artan rekabet sonucunda kredi kullandırma politikalarının gevşetilmesi olasılığı ve ekonominin devresel hareketleri göz önüne alındığında, sınıflandırma ve karşılık politikalarının dikkatle izlenmesi önem taşımaktadır.

Kredi portföyü içerisinde payı artan bireysel kredilerin tabana yayılmaları ve teminat yapıları nedeniyle, diğer kredilere göre daha az riskli olduğu düşünülmektedir. Ancak, gerek daralma dönemlerinde teminatların değerinde yaşanabilecek düşüşler, gerekse sabit faiz ve uzun vade yapıları göz önüne alındığında, bu kredilerdeki hızlı artışın yakından takip edilmesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte, halen sabit faizli olarak kullanılan tüketici kredilerinin değişken faizli olarak da kullanılabilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması, bankaların faiz riski yönetimini kolaylaştırırken, düşen enflasyon ortamında hanehalkına da fayda sağlayacaktır.

Bireysel krediler ile ilgili diğerk bir husus ise esas itibariyle ödeme aracı olan kredi kartının, kredi kullanım aracı haline dönüştürülmesidir. Diğerk ülke uygulamalarında da görüldüğü gibi, bankalar kredi kartı faiz oranlarını tüketici kredileri faiz oranlarına göre daha yüksek belirlemektedir. Bu nedenle, kısa vadeli kredi gereksinimi olan kredi kartı sahiplerinin bu gereksinimlerini kredi kartları yerine tüketici kredileri yoluyla karşılamalarının lehlerine olacağı konusunda bilinçlendirilmeleri önem arz etmektedir.

Son dönemlerde artan kredibiliteye paralel olarak yurt dışından sağlanan krediler büyük artış göstermiş ve bankaların bilanço içi açık pozisyonlarının artmasına neden olmuştur. Ancak, uygulanmakta olan dalgalı kur rejimi ile birlikte bankaların kur riskine olan duyarlılığının artması, bankaları türev işlemler kullanarak bilanço dışı pozisyon fazlası vermeye yöneltmiştir. Bunun sonucunda bankaların yabancı para net genel pozisyon açığı sınırlı seviyelerde gerçekleşmiştir.

2005 yılında bankacılık sektörünün varlıklarının vadelerinin uzamasına karşılık, yükümlülüklerin hala kısa vadeli yapısını koruyor olması, sektörün vade uyumsuzluğunun ve faiz riskine olan duyarlılığının geçen seneye göre bir ölçüde arttığını göstermektedir.

Piyasa riskine ilişkin senaryo analizleri, döviz kurundaki artış sonucunda sektörün zararının düşük seviyede kalacağını göstermektedir. Faiz oranına verilen yukarı yönlü bir şokta ise sektörün zararının görece olarak bir miktar daha yüksek olacağı, bununla birlikte sektörün güçlü özkaynak yapısının oluşabilecek kayıpları karşılayabilecek düzeyde olduğu görülmektedir.

2005 yılında kredilerdeki artış eğiliminin devam etmesi neticesinde likit aktiflerin toplam aktiflere oranının azaldığı görülmektedir. Bununla birlikte, mevduatın kısa vadeli bir yapı sergilemesine rağmen, özellikle vadeli tasarruf mevduatının önemli bir kısmının sürekli yenilenen mevduat niteliğinde olması, yoğunlaşmanın düşüklüğü ve Merkez Bankası tarafından teminata kabul edilebilecek değerlerin sektör aktiflerinin önemli bir bölümünü oluşturması, likidite yönetimi açısından risk azaltıcı faktörler olarak değerlendirilmektedir.

2005 yılı sonu itibariyle Türk bankacılık sektörünün net dönem kârı bir önceki yıla göre azalış göstermiştir. Ancak, bu duruma bir özel bankanın 2005 yılı için yüksek zarar açıklaması neden olmuştur. Nitekim, söz konusu banka hariç tutulduğunda sektörün kârlılığının

olumlu bir seyir izlediği görülmektedir. Diğer taraftan, düşen enflasyon ve artan rekabet ortamında, özellikle kârlılık performansı açısından bankacılık sektörünü zorlu bir dönemin beklediği düşünülmektedir. Ayrıca, aktif ve gelir çeşitliliği yaratılması, kredilerdeki genişlemenin iyi yönetilmesi, bankaların kârlılığına katkı sağlayacak ve bu durumun uzun vadede finansal istikrara da olumlu yansımaları olacaktır.

2005 yılı sonunda bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği rasyosunun yüzde 24,2 olarak yasal sınırın oldukça üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. Bankaların Devlet Borçlanma Senedi portföylerinin büyük olması ve bu kıymetlerin sermaye yeterliliği hesaplamasında tanım gereği risksiz kabul edilmesi, mevcut rasyoyu yukarı çekmektedir. Bununla birlikte, kredi ve piyasa riskine ilişkin çeşitli senaryo analizleri altında, sektörün ortaya çıkabilecek sermaye ihtiyacını karşılayacak düzeyde sermaye yeterliliğine sahip olduğu görülmektedir.

BDDK'ca Ocak 2008 itibarıyla yürürlüğe gireceği duyurulan Basel II'nin dünyada 100'den fazla ülke tarafından uygulanması beklenmektedir. Basel II'nin özellikle finansal sistem üzerinde yaratacağı etkiler göz önüne alınarak, gerek bankacılık sektörü gerekse de firmaların uyuma ilişkin gerekli çalışmaları yapmaları ve kurumsal yönetim yapılarındaki iyileşmeyi sağlayacak girişim ve düzenlemeleri tamamlamaları büyük önem arz etmektedir.

Finansal piyasalarda güven ve istikrarın yerleştirilmesi, rekabetin sağlanması, finansal serbestleşmenin tamamlanması, etkin ve risk odaklı denetime geçilmesi ve bankacılık sisteminin uluslararası piyasalarla bütünleştirilmesi amacıyla çıkarılan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve yine bu Kanun kapsamında, finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) yetkili kılınması, Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu ile ihtiyaç duyulan hukuki altyapının geliştirilmesi olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Mali sektör ile ilgili söz konusu yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ile BDDK'nın gözetim ve denetim faaliyetlerini etkin bir şekilde yerine getiriyor olması, finansal istikrara katkı sağlayan önemli unsurlar olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak kabul edebileceğimiz ve bir önceki rapora göre faiz riski alt endeksinin eklenmesi ile geliştirilmiş olan Finansal Sağamlık Endeksinin genel seviyesi, faiz riski, sermaye yeterlilik ve kârlılık alt endekslerinde gözlenen nisbî gerileme eğilimine rağmen, 2005 yıl sonu itibariyle en yüksek seviyesine ulaşmış olup, 2006 yılında da bu eğilimini devam ettirmektedir. Söz konusu endeks, zaman zaman meydana gelen dalgalanmalara rağmen, finans piyasalarının olumlu makro ekonomik gelişmeler paralelinde, giderek daha öngörülebilir ve istikrarlı bir yapıya kavuştuğuna işaret etmektedir.